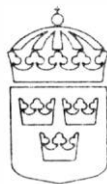

Motion till riksdagen

1988/89:Ub4

av Carl Bildt m. fl. (m)

med anledning av prop. 1988/89:4 om skolans
utveckling och styrning

Mot.
1988/89
Ub4

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	2
INLEDNING	2
MODERATSKOLPOLITIK	3
Klaramål	4
Kunskaper och färdigheter	5
Statsbidraget skall följa eleven	5
Betyg	6
Tidigare skolstart	7
Val av skola	8
Tillval	9
En fristående utvärdering	10
PROPOSITIONEN	11
En förändrad ansvarsfördelning	11
En ny modell för styrning	12
Principer för ansvarsfördelning	12
Ökat kommunalt ansvar	13
En effektivare skolledning	13
En förändrad roll för SÖ och länskolnämnderna	13
En mer flexibel personalpolitik	14
Inflytande och medansvar för elever och föräldrar	14
Rätt att välja skola och rätt till profilering	14
Fortsatt satsning på kultur	15
Utvecklingsarbete på högstadiet	15
En bättre samverkan mellan skolbarnsomsorg och skola	15
Alternativkurser	16
Specialpedagogik i skola och lärarutbildning	16
Läromedel	17
HEMSTÄLLAN	18

Den socialdemokratiska regeringen presenterar i propositionen ingen ny politik. Dess skolpolitik är fortfarande präglad av en felaktig grundsyn. Kunskaper och färdigheter prioriteras inte. Enhetlighet och uniformitet går före den enskilda människans behov. Kollektivet går före individen.

Propositionen är uppenbarligen ett försök att visa handlingskraft under ett valår. Den innehåller dock få nyheter. Kommunala skolplaner, ökat elevinflytande, en fiktiv valfrihet och en återinförd bestämmelse om gåvoläromedel är de huvudsakliga ingredienserna. Förslagen leder till fortsatt utökning av den byråkrati som lägger sig som en tvångströja över skolan. Inget föreslås om en förenkling av bidragssystemet.

Moderata samlingspartiet vill i stället ha

- klara mål som sätter kunskaper och färdigheter i centrum,
- betyg som redovisar kunskaper och färdigheter i relation till läroplanens krav,
- ett statsbidrag som följer elevens val av skola,
- en tidigare skolstart,
- ökade möjligheter att välja inriktning och studiekurs efter intresse,
- en fristående organisation för utvärdering av skolresultaten.

I motionen läggs förslag med dessa syften.

Inledning

Regeringen presenterade mitt i sommaren en skolpolitisk proposition. Den är ett försök att markera ett minimum av handlingskraft på skolområdet under ett valår. Statsminister Ingvar Carlsson försökte att med ord sätta skolan i centrum vid den socialdemokratiska partikongressen. Därefter har praktiskt taget ingenting hänt.

I propositionen finns inga förslag som påtagligt kan tänkas påverka skolarbetets centrala delar i positiv riktning.

De mest substantiella förslagen är att kommunerna åläggs att anta kommunala skolplaner och att utvärdering på alla nivåer sägs skola få en mer framträdande roll. Ett par stipendier för utveckling av läromedel föreslås. Beloppet uppgår till cirka en tiondels promille av statens anslag till skolan.

Målen för skolan nämns på åtskilliga ställen i texten, men utan att frågor om kunskaper, färdigheter eller kvalitet analyseras eller ens förs på tal. Inget förslag läggs fram rörande en översyn av läroplanerna. Utvärdering diskuteras utan att betygens roll analyseras. Inte heller behandlas frågan om en tidigare skolstart. Inga förslag läggs fram om ett nytt statsbidragssystem.

Den socialdemokratiska politiken följer ett väknt mönster. Skolan sägs bli bättre bara lärarna gör som de socialdemokratiska politikerna och byråkraterna bestämmer. Eller med propositionens språkbruk: "Med en i grunden positiv värdering av det reformarbete rörande svenskt skolväsende som skett under de senaste decennierna ser jag det som nödvändigt att nu öka kraven på skolväsendet att nå uppställda mål. Dessa har enligt min mening inte i tillräcklig utsträckning uppnåtts."

Det hade, enligt vår mening, varit en mer realistisk och bättre skolpolitik att vända på perspektivet och fråga sig vad lärare och elever behöver för stöd för att eleverna skall få goda kunskaper och färdigheter.

Detta understryks av den undersökning av lärares attityder till arbetsmiljön som skolöverstyrelsen (SÖ) just publicerat. Av undersökningen framgår att lärarnas arbetsglädje främst har sin grund i kontakten med eleverna och att arbetet upplevs vara kreativt.

Till det negativa hör att man anser att det är svårt att ge eleverna en meningsfull undervisning och att skolans lokala ledning inte förstår lärarnas problem. Man kan enligt undersökningen tala om en förtroendeklyfta, vilket bl.a. illustreras av följande sammanställning:

Har du mycket stort, ganska stort, ganska litet, mycket litet eller inget förtroende alls för x?

	Skol- ledn. %	Politisk skolledn. i kommun %	Läns- skol- nämnd %	SÖ %	Skol- mini- ster %
Mycket stort	17	1	1	1	2
Ganska stort	54	15	19	16	18
Ganska litet	21	41	31	40	33
Mycket litet	4	20	17	18	18
Inget alls	2	11	7	8	14
Tveksam. vet ej	3	13	24	16	15

I en gruppering av lärares attityder betecknas 35 % som positiva "harmoniska" eller "eldsjälar", 43 % anges vara "vanliga" lärare, vilka karakteriseras som "typiska, mer anspråkslösa eller liknöjda", medan hela 22 % uttrycker missnöje genom att vara "fustrerade eller skeptiska" (SÖ Rapport R 88:37).

Resultaten i undersökningen kan också tolkas som att vi i Sverige nu nått en kritisk gräns för hur långt politiker kan exploatera lärarnas lojalitet i stället för att försöka göra något åt skolans grundläggande problem.

Moderata samlingspartiet anser att det politiska systemets huvudsakliga uppgift är att ange tydliga mål och skapa möjligheter i stället för topstyrda arbetet i skolan. Lärarna är skolans viktigaste resurs. Det är därför nödvändigt att stärka lärarrollen. Detta synsätt står i bjärt kontrast till den socialdemokratiska regeringens, som sätter s.k. socialisation före kunskaper.

I det följande kommer vi att först redovisa det synsätt och de åtgärder som vi anser nödvändiga för att åstadkomma en positiv utveckling av den svenska skolan för att därefter beröra de fåtaliga konkreta förslag som redovisas i propositionen.

Moderat skolpolitik

Den moderata politiken tar sin utgångspunkt i individen. Människor är olika men har lika värde. Alla har rätt till maximal utveckling efter anlag och förutsättningar. Det allmännas uppgift är att stödja lösningar som stärker de enskilda människornas möjligheter. Mångfald och kvalitet skapar förutsätt-

ningar för samhällets utveckling. För moderata samlingspartiet är dessa utgångspunkter centrala. De genomsyrar alla delar av vår politik.

Skolans läroplan och andra för skolan centrala dokument innehåller formuleringar som i stort anluter till denna grundsyn. När det kommer till praktiskt genomförande blir emellertid bilden motsägelsefull. Regeringens skolpolitik inbegriper t.ex. mängder av bestämmelser som förhindrar lösningar som ger resultat i samklang med de övergripande målen.

Vår utgångspunkt är att politikerna skall ange vilka mål som skall nås. Sedan bör de med minsta möjliga reglering ge skolans personal förtroendet att på det sätt den finner bäst arbeta för att nå dessa mål. Det är lärarnas inflytande över skolarbetet som skall stärkas, inte politikernas.

Klara mål

Skolan har under en lång följd av år fått ta på sig allehanda uppgifter som tillsammans bidragit till att tiden för skolans huvuduppgift – att ge alla elever grundläggande kunskaper och färdigheter – begränsats.

Det har i snart sagt varje samhällsfråga funnits en utbildningsaspekt som skolan förutsatts ta med i sitt lärostoff. Skolan skall ge goda kostvanor, skapa miljömedvetenhet, engageras i kampen mot brottslighet etc.

I den attitydundersökning som berörts ovan redovisar lärarna också att de ser det som mycket angeläget att skolan engagerar sig i den här typen av övergripande frågor. Det finns anledning att uppmärksamma att traditionella "kunskapsämnen" inte värderas lika högt. Ämnen som biologi, historia eller geografi kommer relativt långt ner i lärarnas prioritering av olika ämnen eller kunskapsområden.

Det är visserligen rimligt att det i en skola som syftar till att ge en allmän medborgarkompetens förekommer vitt skilda ämnen eller moment. Sådana uppgifter får emellertid inte utvecklas till så tidskrävande avsnitt eller organiseras på ett sådant sätt att huvudsyftet med skolarbetet får stå tillbaka. Vi kan inte acceptera en skola där ytlig orientering får breda ut sig på bekostnad av kunskap och kvalitet. En "miljömedvetenhet" som inte grundas på faktiska kunskaper i bl.a. biologi och kemi blir sällan objektiv eller konstruktiv.

Det är helt nödvändigt att skolarbetet inriktas på det centrala – att ge alla goda kunskaper och färdigheter – och att annan verksamhet ges ett utrymme som inte inkräktar på denna centrala uppgift utan snarast utformas så att den kan utgöra ett komplement.

Vi anser att det genom en översyn och precisering av grundskolans läroplan måste skapas *ett urval och en balans* i olika åtaganden så att skolans huvuduppgift blir tydlig och möjlig att utföra för personalen.

Skolans kunskapsförmedling skall lägga grunden för en fortsatt utveckling av både individer och samhälle. Vi föreslår därför att riksdagen uttalar att *kunskapsmålet* – och därmed den enskildes kunskaps- och färdighetsutveckling – ges prioritet framför övriga uppgifter i skolarbetet. Då först kan skolan bidra till att ge eleverna en god start i livet.

I propositionen om styrningen av skolan saknas en redovisning av regeringens syn på vilka kunskaper och färdigheter som är viktiga. Ett skäl till att lärarna har svårt att få arbetet att fungera är den brist på prioritering som leder till det mångsyssleri som i dag förekommer i skolan.

Till det grundläggande i skolundervisningen hör, enligt vår mening, att alla som lämnar grundskolan skall kunna tala, läsa, skriva och räkna. Detta skall vara ett ovillkorligt krav. Alltför många elever lämnar skolan utan tillfredsställande färdigheter i dessa hänseenden.

Att läsa, tala och skriva är resultat av färdighetsträning. Därtill krävs förståelse för språkets form och uppbyggnad. Tyvärr har det länge varit accepterat att barn i tal och skrift uttrycker sig slarvigt och felaktigt. Formkrav har fått stå tillbaka av rädsla för att skada elevens vilja att uttrycka sig. Den språkliga träningens inverkan på tankeförmåga och begreppsbildning har därigenom inte fått det utrymme som behövs.

Ämnesstudier ger eleverna de redskap som behövs för att de skall kunna förstå verkligheten. Förståelse bygger på insikt i och förmåga att använda oss av de begrepp som de olika vetenskapliga disciplinerna förser oss med.

Begreppen är de verktyg eleverna behöver för att metodiskt och kritiskt studera omvärlden. Att inbilla dem att helhetsyn och överblick kan nås utan kunskaper är vilseledande. Ytligt kunnande ger en falsk och farlig känsla av självtillräcklighet.

Läroplanens indelning i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen är ett sätt att tona ned de traditionella ämnens betydelse. Detta synsätt växer nu in i den nya lärarutbildningen, där blockämnesprincipen är helt genomförd.

Vi föreslår att läroplanen ändras så att fortsatt upplösning av ämnesstrukturen förhindras. I läroplanen skall varje ämne ha en egen kursplan. Antalet timmar skall anges för vardera av de åtta ämnen som ingår i No- resp. So-blocken.

Samtidigt med denna ändring av kursplanerna bör en översyn av skolans samtliga ämnen göras. Kraven på att skolan skall få plats med allt mer på schemat har lett till att det centrala i olika ämnen inte får tillräcklig tid. Kursplanerna måste rensas från sådant som kan anses vara mer umbärligt.

Statsbidraget skall följa eleven

Styrningsberedningen, vars arbete ligger till grund för föreliggande proposition, föreslår smärre förändringar av det nuvarande statsbidragssystemet. Regeringen har valt att inte göra förslaget till sitt eget utan föregående remiss.

Vi vill för vår del redan nu klargöra att statsbidragen i princip bör följa elevens val av skola, antingen detta är ett val inom det offentliga skolsystemet eller ett val av en fristående skola.

Det är enligt vår mening fullt möjligt att konstruera ett system där bidraget följer eleven utan att detta skapar några besvärande omfördelningseffekter i jämförelse med dagens bidragssystem. Däremot kan mycket vinnas på den

överblick och förenkling av fördelningsprocessen som ett elevrelaterat bidragssystem kan ge. Ett nytt bidragssystem bör därtill ge möjlighet för små skolor i glesbygd att överleva.

Ett elevbaserat statligt bidragssystem kan tillsammans med en mer flexibel hållning när det gäller de kommunala bidragen skapa en reell valfrihet för elever och föräldrar. Med en sådan valfrihet blir attraktiva skolor efterfrågade, vilket i sin tur skapar ett tryck att förbättra verksamheten på övriga skolor. Ett fritt val av skola innebär i kombination med ett elevbaserat bidragssystem en stimulans för skolverksamheten som sådan.

Mot. 1988/89

Ub4

Betyg

Vi har ovan berört det anmärkningsvärda i att regeringen i en analys av skolans styrsystem inte berör betygen. Betyg har, enligt vår mening, ett odiskutabelt och positivt värde som styrfaktor. Socialdemokraterna har emellertid allt sedan grundskolan infördes försökt hävda betygens negativa inverkan på skolarbetet.

Ett betygssystem som inte redovisar kunskaper kan givetvis få negativa effekter. Med ett annat system, med betyg som redovisar kunskaper och färdigheter i relation till läroplanens krav, får emellertid betygen en både stimulerande och informerande roll.

Betyg är ett medel att ge eleven en signal om hur arbetet i skolan går. Genom att sätta betyg visar skolan sin respekt för kunskap och kompetens. Betyg skapar motivation, och eleven lär sig att kunskap är något man kan öka med eget arbete. Elevernas rättssäkerhet främjas bäst av att de får betyg. Betyg kan på ett tydligare sätt än samtal och omdömen kvitteras av mottagaren. Betyg skall vara resultatet av en kontinuerlig bedömning. Enbart samtal kan i praktiken leda till en inofficiell och icke-kontrollerbar betygsättning. Betygsättningen bör emellertid kombineras med samtal mellan elever, föräldrar och lärare. Samtalen kan behandla sådant som inte direkt betygsätts.

Riksförbundet Hem och Skola har våren 1988 redovisat att en överväldigande majoritet av föräldrarna vill att eleverna skall få mål- eller kursrelaterade betyg. Förbundet har därför beslutat verka för en förändring av betygen. Detta har inte påverkat regeringen som tydligen finner det mer angeläget att med andra medel försöka styra det som sker i skolan än att ta hänsyn till för socialdemokratisk skolpolitik obekväma opinioner, hur stora dessa än är.

Vi förordar ett nytt betygssystem enligt följande principer:

- Betygen skall ange elevens kunskaper och färdigheter i förhållande till läroplanens krav. Dagens betygssystem innebär bara att eleverna jämförs med varandra.
- Betyg skall ges oftare än i dag och med början redan vid utgången av lågstadiet. Antalet betygssteg bör dessutom vara fler än fem. Detta ger möjlighet till en successiv höjning av betygen, vilket kan stimulera till ytterligare ansträngningar.
- Varje elev skall ha rätt att, eventuellt efter kompletterande studier, få ett

betyg omprövat. Ett sådant betyg skall vid ansökan till högre studier räknas till sitt fulla värde.

Rätt ställda krav är en hjälp till fortsatta framsteg. Till de nödvändiga kraven hör att eleven för att gå vidare måste veta vilka kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna bedriva fortsatta studier.

I dag innebär genomgången grundskola rätt att oberoende av betyg i de olika ämnena söka vilken gymnasielinje som helst. Det är bara när det är fler sökande än antalet platser som den sammanlagda betygspoängen spelar någon roll.

Resultatet har blivit att många elever redan under det första året upptäcker att deras förkunskaper inte räcker till för den linje de blivit antagna till. Förutom de personliga tragedier och studieförlängningar detta leder till går samtidigt utbildningsplatser förlorade för andra som haft bättre förutsättningar att klara utbildningen.

Vi anser det vara ärligt att för eleverna tydligt deklarerat vilka förkunskaper och färdigheter som är nödvändiga för studier på de olika gymnasielinjerna. Kraven hjälper eleverna att förbereda sig för vad de senare kommer att möta. Kraven kan formuleras som genomsnittsbetyg, lägsta betyg i vissa ämnen och i vissa fall genomgångna tillvalskurser. De elever som efter genomgången grundskola inte har tillräckliga förkunskaper för önskad gymnasielinje skall ges möjligheten till kompletterande utbildning.

Tidigare skolstart

Sverige och övriga nordiska länder har en, internationellt sett, sen skolstart.

Barn behöver en bättre förberedelse för skolan än vad som erbjuds i dag. Förskolebarn behöver en mer skolförberedande verksamhet inför skolstarten. Moderata samlingspartiet anser att skolstyrelsen skall vara ansvarig för den del av verksamheten i den kommunala förskolan som förbereder barnen för lågstadiet. I konsekvens med detta krav bör skolöverstyrelsen få uppdraget att utforma det pedagogiska programmet för denna verksamhet.

Det är viktigt att ta till vara den tid i barnens utveckling då de är särskilt receptiva och motiverade för att med en lämpligt strukturerad pedagogik lära sig läsa, skriva och räkna. Vi föreslår därför att skolstarten sänks till sex års ålder. Vårt avgörande motiv är kvalitativt. En tidigare skolstart ger fler elever mera kunskaper.

Barn mognar olika fort. Därtil är barns mognad inte ett entydigt begrepp, som kan relateras till en viss ålder. Utvecklingen av verbal förmåga, läsmognad, rumsuppfattning, taluppfattning eller motorik fortgår i sin egen takt. Dessutom sker utvecklingen med varierande hastighet under olika skeden i barnens liv.

En tidigarelagd skolstart bör därför förenas med möjlighet till flexibilitet. Föräldrar bör ha rätt att uppskjuta skolstarten för sina barn om de bedömer att det passar barnen bättre.

Elevernas olika utvecklingstakt medför bl.a. att inlärninng av olika moment måste ta olika lång tid. Undersökningar tyder på att många skolproblem grundläggs redan i lågstadieåldern. En orsak till detta är att en del elever aldrig hinner befästa sina kunskaper i ett moment innan det blir dags för nästa.

Detta talar för att lågstadiet bör ha en annan organisation. Vi föreslår att det görs årskurslöst och flexibelt till sin utformning. Precis som i dag kommer flertalet elever att behöva tre år i lågstadiet. Elever med annan mognadsprofil behöver fyra år i lågstadiet. Däremot bör inte en tidigare skolstart innebära en generell förlängning av den sammanlagda skoltiden.

I ett årskurslöst, flexibelt lågstadium ges lärarna bättre möjligheter att anpassa undervisningen till varje barns utveckling. Det viktiga blir att se till att alla elever har möjlighet att klara undervisningen på mellanstadiet innan de lämnar lågstadiet.

Den tidigare lagda skolstarten innebär att en åldersgrupp mindre behöver barnomsorg. De sexåriga skolbarnen kan dock behöva tillsyn under icke skoltid, och den allmänna förskolan bör erbjudas till alla femåringar. Reformen frigör ändå betydande resurser för både stat och kommun.

Dessa resurser bör användas till kvalitativa förstärkningar av skolan. Så är exempelvis mindre undervisningsgrupper nödvändiga i den av oss förordade modellen. En ny lågstadieorganisation kräver fortbildning både av lärare och förskollärare. Det är viktigt att ta till vara förskolläraernas kompetens för att göra övergången från förskolan till skolan så smidig som möjligt. Detta underlättas av ett gemensamt huvudmannaskap för skolan och den allmänna förskolan.

En sänkning av skolstarten till sex års ålder ställer krav på en översyn av lågstadiets kursplaner och metoder. Ett utvecklingsarbete bör snarast igångsättas för att finna det innehåll och de arbetsmetoder som bäst gagnar barns utveckling i åldersgruppen 6–9 år. Som en förberedelse till reformen bör därför statsbidrag utgå till kommuner som vill starta försöksverksamhet med denna inriktning.

Val av skola

Vi har i vår motion 1987/88:Ub300 angående fristående skolor föreslagit att föräldrarnas önskemål skall vara skäl nog för att statliga och kommunala bidrag skall utgå för elev som valt att gå i en fristående skola.

Kritiker brukar anföra att de fristående skolorna blir förbehållna ett fåtal. Detta beror helt på den restriktiva hållning som regeringen har beträffande bidragen till de fristående skolorna.

I dag gör många människor stora privata uppoffringar för att deras barn skall få gå i t.ex. de konfessionella skolorna. Statens kostnader för en elev i det offentliga skolsystemet är långt högre än det bidrag staten ger för en elev som går i en fristående skola – om bidrag över huvud taget utgår

	Statl. kostnad i offentlig skola	Statl. bidrag till godkänd fristående skola
lågstadiet	14 500:–	5 824:–
mellanstadiet	15 500:–	6 916:–
högstadiet	13 700:–	9 100:–

Om föräldrarna fritt kunde välja skola även inom det offentliga skolsystemet blir det träffade valet ett mått på hur den enskilda skolan fungerar. Möjlighet

att också välja bland de offentliga skolorna skulle ta bort många föräldrars känsla av total maktlöshet om t.ex. barnet inte trivs i "sin" skola.

Enligt nuvarande bestämmelser skall eleverna i kommunens grundskola "fördelas med hänsyn till vad som är ändamålsenligt från kommunikations-synpunkt och till vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra utbildningsresurser samt till elevers och föräldrars önskemål". Regeringen anser att detta innebär att föräldrar och elever har möjlighet att välja skola inom det offentliga skolsystemet.

Regeringen hävdar nu att "den grundläggande valfrihetsfrågan på utbildningsområdet är möjligheten att få en ungdomsutbildning av sådan omfattning och kvalitet att den skapar stor frihet för den enskilde att fritt välja studieväg och yrke. -- Sedan länge gäller generösa regler för godkännande av fristående skolor. Sammantaget menar jag att det i fortsättningen kommer att finnas goda möjligheter för fristående skolor, som erbjuder alternativ till grundskolan, att bli godkända och få statsbidrag till sin verksamhet."

Vi delar inte denna uppfattning. Enligt vår mening bör elevers och föräldrars önskemål om skolgång vid fristående skola vara grund för statligt bidrag. Med propositionens försåtliga formulering kan man tro att det blir fritt fram att etablera nya skolor. Så är inte fallet och heller inte avsikten.

Gällande bestämmelser är alltför restriktiva. Skollagen bör ändras så att elev och föräldrar har rätt att fritt välja skola inom det offentliga skolväsendet. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag till nya statsbidragsbestämmelser utifrån principen att statsbidraget skall kunna beräknas per elev och följa elevens val av skola oavsett om denna är fristående eller offentlig.

Också på gymnasienivå är det viktigt att eleven kan välja den utbildning som passar bäst oavsett huvudman. Vi anser att bidragsreglerna för gymnasiet skall utformas enligt samma principer som för utbildning på grundskolenivå. Det innebär att elevers och föräldrars val av skola blir grund för bidragsgivning.

Tillval

På högstadiet framträder elevernas skiftande personligheter och förutsättningarna allt starkare. Frigörelsen från föräldrar och andra vuxna har börjat. Tonåringen kräver respekt och uppskattning för det som är karakteristiskt hos den egna personligheten. Skolan måste anpassas därefter. Vi anser att eleverna på högstadiet skall ha större möjligheter att välja inriktning efter anlag och intresse.

Motivet till det sammanhållna högstadiet formulerades i den socialdemokratiska propositionen om SIA-skolan:

Eftersom demokrati och jämlikhet är de övergripande målen måste elevernas skiftande behov tillförsäkras dem inom en enhetlig organisation, dvs. inom undervisningen i den allsidigt sammansatta klassen.

Alltför många föräldrar och lärare kan vittna om att effekterna av denna sammanhållna undervisning inte alls har blivit de som socialdemokraterna hoppats på. Tvärtom är utslagningen på högstadiet bevis på motsatsen.

Av högstadiets ca 100 stadiesveckotimmar kan eleverna i dag använda elva timmar för tillval. Den som exempelvis vill lära sig fler främmande språk än engelska och därför väljer ett s.k. B-språk har förbrukat hela sitt valutrymme.

Vi föreslår att utrymmet för tillval skall utökas till att sammanlagt omfatta ca en fjärdedel av tiden på högstadiet. Timmar till ett ökat tillval tas dels från fria aktiviteter, dels från temastudierna.

Vi föreslår att ett högstadium med flera valmöjligheter utformas utifrån följande principer:

- De olika tillvalsmöjligheterna skall anges i läroplanen för att garantera kvaliteten på tillvalen.
- Varje elev skall ha möjlighet att välja flera alternativ. Valet skall omfatta både ämnen som är obligatoriska för alla och sådana som inte är obligatoriska. Ämnena skall kunna ges i kurser av olika svårighetsgrad.
- Antalet tillvalstimmar bör gradvis öka ju längre upp i högstadiet eleven når.

Den tillvalsmodell som vi här skisserat tillgodoser flera krav. Den ger möjlighet till specialisering i fråga om såväl bredd som djup. Dessutom ger den ett rikligt utrymme för det lärostoff som bör vara gemensamt för alla elever. Hänsyn till personlig utveckling förenas med hänsyn till behovet av en för alla gemensam kunskapsbas.

Fler valmöjligheter innebär att eleverna kommer att lämna grundskolan med vissa variationer i sin kunskapsprofil. Vi har i ett tidigare avsnitt föreslagit att vissa krav på förkunskaper skall gälla för de olika gymnasielinjerna. Sådana krav skall även i någon utsträckning kunna avse viss tillvalskurs från högstadiet.

Båda dessa förändringar innebär att det alltid måste finnas möjlighet att korrigera ett val eller för att förbättra kunskaperna i ett ämne. Vi föreslår därför att en möjlighet till *kompletteringsutbildning* skapas efter årskurs 9 för de elever som av olika skäl kan ha behov av en sådan.

En fristående utvärdering

I propositionen betonas att skolverksamheten måste utvärderas. Skolöverstyrelse, länskolnämnd och skolstyrelse skall alla utvärdera. Bland exempel på vad utvärderingen skall avse nämns elever med skolsvårigheter, utveckling av elevinflytande, tillgång på läroböcker etc.

Vi har redan pekat på det enligt vår mening anmärkningsvärda i att regeringen *undviker att analysera betyg eller sätter att ange mål* som medel att styra och utvärdera verksamheten.

Inte heller redovisar regeringen vilka kunskaper eller färdigheter den anser vara de viktigaste. Ingen vägledning ges och inga förslag läggs om en precisering av skolans läroplaner.

För skolverksamhetens ledning och utveckling krävs omfattande arbetsinsatser, som i dag utförs dels på lokal nivå, dels av skolöverstyrelsen och länskolnämnderna. Därtill utförs utvecklings- och forskningsuppdrag vid universitet och högskolor.

Den verkliga makten vad gäller skolans utveckling i stort skapas väsentligen genom den överblick och möjlighet till initiativ som de facto till stora delar ligger hos skolöverstyrelsen. SÖ svarar i samspel med andra nivåer för utveckling av läroplaner, prioriteringar vad gäller personalfortbildning, anslagsframställningar, etc.

Det finns skäl att ställa frågan vad denna dominans från ett ämbetsverk vad gäller initiativ och möjligheter till påverkan får för betydelse för skolutvecklingen.

Det är enligt vår mening inte lämpligt att den centrala myndighet som har ansvar för att organisera verksamheten också ansvarar för att redovisa de övergripande resultaten.

Den ekonomiska utvärderingen av skolan – hur effektivt resurserna används – bör inte skötas av SÖ utan överföras till riksrevisionsverket. Utvärdering av skolans inre arbete – den pedagogiska utvärderingen – bör av samma skäl skötas av en fristående instans. Denna utvärdering/inspektion skall främst vara rådgivande och bör vara underställd en fristående kommission.

Som förebild för en sådan organisation kan tjäna den modell som finns i Storbritannien. En inspektion är där en genomgripande granskning av allt vid en skola. Inspektörerna rapporterar sina iakttagelser direkt till ansvarig minister. Rapporten har formen av en offentlig handling.

Inspektörerna svarar därutöver för viss rådgivning. Ibland görs också tematiska inspektioner på flera skolor. Den offentliga inspektionsrapporten blir således ett redskap för vägledning både i andra skolor och inom den regionala och centrala administrationen.

Vi anser att en utredning bör tillsättas med uppgift att skyndsamt lägga förslag om ett system för kontinuerlig utvärdering av den svenska skolan. Utredningen bör pröva möjligheterna att i Sverige införa ett utvärderingssystem motsvarande det ovan beskrivna.

Propositionen

En förändrad ansvarsfördelning

I propositionen anges att ansvaret skall öka lokalt. Regeringens strävan är att tydligare markera skolstyrelsernas ansvar.

Vi har i andra sammanhang redovisat det orimliga antalet beslutsnivåer i skolans värld. Riksdag – regering – departement – SÖ – länskolnämnd – skolstyrelse – eventuell kommunalnämnd – eventuell ledningsgrupp på skolan – rektor – lärare och elever. Det blir 7–8 nivåer ovanför den nivå där undervisningen bedrivs.

Kommunerna har redan i dag ansvaret för att organisera skolverksamheten. Det eftersträfvade lokala inflytandet får enligt vår mening inget större genomslag om inte ansvaret förs ner till den enskilda skolan. Ett sådant i verklig mening lokalt inflytande kan leda till att skolpersonal, föräldrar och elever gemensamt söker de lösningar som leder till att målen nås.

En ny modell för styrning

Regeringen redovisar i detta avsnitt en principiell inriktning för styrning av skolan. Det handlar om ökat lokalt ansvar, en övergång från regelstyrning till målstyrning, en bättre utvärdering, stärkt skolledning, bättre information om skolans mål och en ökad tillsyn.

Regeringen drar emellertid inte konsekvenserna av sin egen redovisade syn på styrningen av skolan. Inget förslag läggs om en översyn av skolans läroplan, ingen översyn av regelsystemet aviseras och ingenting sägs om skolarbetets huvudsakliga mål och inriktning.

Vår uppfattning i delfrågorna redovisas under resp. avsnitt. Därutöver vill vi beträffande regelstyrningen anföra följande.

Den halvering av bestämmelser i grundskoleförordningen som tillkännagivits i anslutning till att föreliggande proposition offentliggjordes är tomt skryt. De bestämmelser som rensats ut täcks antingen av andra bestämmelser eller saknar helt betydelse.

Det måste ske en rejäl minskning av de regler som styr skolarbetet. I dag anförs ofta den omfattande regelfloran som det främsta hindret för att organisera undervisningen på det sätt man lokalt finner bäst. Vi menar t.ex. att den enskilda skolan skall kunna bilda mindre klasser om man finner att detta är den lösning som leder till att målen för skolan nås.

Vad som krävs är enligt vår mening en precisering av skolans huvuduppgift så att denna blir tydlig och möjlig att genomföra. Vidare bör en radikal genomgång ske i syfte att öka den lokala handlingsfriheten.

Klara mål, bidrag som fördelas per elev och stor lokal frihet är enligt vår mening det bästa sättet att frigöra den kreativitet som finns hos skolans personal.

Principer för ansvarsfördelning

Det är svårt att finna något nytt i regeringens redovisning av principer för den framtida ansvarsfördelningen. Stor vikt läggs vid det inflytande som skall utövas på de olika politiska nivåerna.

Med gällande mål för svensk skola är det näst intill omöjligt att klara att fylla målen. Dessa är så utformade att de i praktiken omfattar allt samtidigt som ingenting utesluts.

Skolans mål innebär i dag att elevernas allsidiga utveckling sätts i centrum på ett sätt som innebär att social utveckling blir det övergripande målet för skolans arbete.

Vi vill för vår del framhålla att elevernas sociala utveckling främjas av det arbetssätt och de normer och riktlinjer som måste gälla för allt vardagsarbete i skolan. Skolan bör inte sticka under stol med att inläring kräver arbete och goda arbetsvanor.

Riksdagen bör uttala att förvärvande av kunskaper och goda färdigheter är ett prioriterat mål i skolarbetet.

Regeringen föreslår vidare att riksdagen skall kunna ange kvalitetsmål även för de delar av verksamheten där kommunerna har ansvar. Även om sådana normgivande beslut kan tyckas angelägna visar förslaget i denna del

att regeringens tal om decentralisering och målstyrning är dubbelbottnat.

Mot. 1988/89

Staten bör, enligt vår mening, genom sitt tillsynsansvar ha möjlighet att ingripa om någon agerar på ett sätt som motverkar möjligheterna att nå uppställda mål. Därutöver skall det lokala ansvaret enligt vår mening innebära just att ansvaret för undervisning och organisation är lokalt.

Ub4

Ökat kommunalt ansvar

I regeringens förslag anges att kommunernas ansvar för skolverksamheten skall öka. Ett av medlen är att kommunerna skall åläggas att fastställa en skolplan som vart tredje år skall antas av kommunens fullmäktige. Vidare betonas kommunernas ansvar för utvärdering av verksamheten.

I propositionen nämns därtill åtskilliga frågor som kommunerna förutsätts redovisa i sina skolplaner. Med den tradition som svensk skolförvaltning har finns en betydande risk att den föreskrivna skolplanen sväller ut till ett omfattande dokument som binder resurser vid byråkrati i stället för att användas till undervisning.

Det torde dessutom vara så att kommunerna i anslutning till budgetarbetet utarbetar planer som fyller behoven av planering. Mot denna bakgrund avvisar vi regeringens förslag.

En effektivare skolledning

Det är rimligt att skolledarnas insatser förändras så att den pedagogiska ledningen sätts i förgrunden. Effekten av ett sådant synsätt blir dock krav på mer resurser, eftersom reella förenklingar av det administrativa arbetet inte föreslås. Snarare ökar kravet på administration med det framlagda förslaget.

De förslag som fördes fram i styrningsberedningens betänkande rörande skolledning och utvärdering präglades av synsättet att allt blir bra i skolan *bara lärarna gör som man centralt har tänkt sig*. Detta perspektiv präglar nu dessvärre också propositionen.

Att vända på problemet och fråga sig vilket stöd lärarna behöver för att ge eleverna goda kunskaper och färdigheter vore en lämpligare väg att utveckla arbetet i skolan.

Vi anser inte heller att man centralt behöver föreskriva hur skolledningen i detalj skall organiseras. Det väsentliga är att man lokalt skapar en organisation som leder till att man i så stor utsträckning som möjligt når målen för skolan.

En förändrad roll för SÖ och länskolnämnderna

I propositionen anges att det i framtiden skall bli en tydligare rollfördelning mellan skolöverstyrelsen och länskolnämnderna. Vidare uppges att vissa uppgifter kan komma att avvecklas i framtiden. En utökning av personalen inom skolöverstyrelsen aviseras.

Det är svårt att se vad som egentligen är nytt i detta avsnitt av propositionen. De uppgifter som SÖ och länskolnämnderna har i dag

fastlades av riksdagen efter förslag av den skoladministrativa kommittén 1981.

Mot. 1988/89
Ub4

Vi ser ingen anledning att nu föreslå några förändringar i fördelningen av arbetsuppgifter utöver vad som anförts om behovet av en fristående utvärdering ovan.

Förslaget om att anställa personer med särskild ämneskompetens bör avvisas. Med tanke på skolans mångfasetterade verksamhet kan ett sådant beslut leda till en omfattande ökning av antalet anställda vid SÖ. SÖ bör i stället kunna anlita tillfälliga experter för att förstärka ämneskompetensen inom verket.

En mer flexibel personalpolitik

I propositionen anges vissa riktlinjer för en mer flexibel personalpolitik. Flertalet av dessa rör förhållanden som regleras i avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Staten bör enligt vår mening behålla sitt inflytande vid tillsättning av rektorer och studierektorer.

Behörighetsreglerna för lektorer bör även i framtiden fastställas av staten. Beslut om tillsättning kan däremot fattas på lokal nivå. Dessa högre tjänster har en särskild betydelse för att upprätthålla en hög standard i gymnasieskolan. I själva verket blir lektorerna på gymnasiet ett slags riktninggivare i skolsystemet som helhet. Kunskap om vilka förväntningar som finns på överliggande skolstadium har alltid i realiteten varit en styrfaktor och bör så förbli.

Inflytande och medansvar för elever och föräldrar

Detta är det avsnitt i propositionen som innehåller flest delförslag. Vissa förslag, som nu redovisas som nyheter, är emellertid redan beslutade. Så finns t.ex. rektors skyldighet att samråda med företrädare för elever och föräldrar inskriven i skolförordningen sedan 1981.

Det demokratiska inflytandet kan naturligtvis utövas i det dagliga arbetet i klassen. Elever kan med stigande ålder och mognad ta ökat ansvar för sitt eget arbete. Med ett sådant arbetssätt kan elevernas förmåga till självständigt agerande och personligt ansvar utvecklas.

I propositionen föreslås att eleverna i gymnasieskolan skall få delta i besluten i skolkonferensen. Mot detta har vi ingen invändning. Däremot kan det ifrågasättas om det är riktigt att företrädare för elevernas föräldrar inte skall ha rätt att närvara vid skolkonferenserna.

Rätt att välja skola och rätt till profilering

Vi har ovan redovisat vår uppfattning om valfrihetens betydelse.

Det är angeläget att skolor utvecklar specialiteter. Hittills har det huvudsakligen varit förbehållet dem som är intresserade av idrott, dans eller schack att gå i ett specialgymnasium. Regeringen eller SÖ har hittills inte

visat förståelse för dem som vill fördjupa sig i skolans vanliga "kunskapsämnen".

Enligt förslaget skall kommunerna avgöra vad som skall erbjudas och hur val av skola skall gå till. Effekterna av förslaget är oklara. Kommer elevernas olika intressen att kunna tas till vara och utvecklas? Det faktum att beslut om timplanejämkning enligt förslaget måste ske på regeringsnivå tyder emellertid på att regeringen har en restriktiv hållning till specialisering av olika slag.

Fortsatt satsning på kultur

Vi anser att skolan på många olika sätt bör utveckla elevernas kulturintresse. Detta bör ske utan särskilda anslag. Det är en riktig linje att nu sträva efter att kulturverksamhet inarbetas som en del i skolans ordinarie verksamhet.

Den viktigaste kulturinsatsen torde emellertid vara att ge alla elever en god läsförmåga och ett intresse för läsning, vilket kan leda dem vidare till nya upplevelser.

Utvecklingsarbete på högstadiet

Regeringen aviserar i propositionen vad som kallas ett utvecklingsarbete på högstadiet. Förslaget innebär att särskilda pengar skall anslås för att utveckla elevaktiva arbetsformer och arbetssätt samt stimulera ökad ämnessamverkan.

Riktade bidrag förrycker planeringen, och skolan får i uppgift att syssla med olika saker som växlar allt efter strömningar i samhället. Det kan gälla undervisning om överlevnad, trafik, fred, alkohol, samlevnadsfrågor och mycket annat som förvisso är angeläget.

Det finns emellertid en risk att dessa frågor i betydande utsträckning kommer att gripa in i och störa ordinarie verksamhet. Skolan skall givetvis kunna engagera sig i denna typ av frågor men då som ett led i det ordinarie arbetet. Vi anser att beslut om arbetets inriktning och resursanvändning skall ske lokalt, och det aktuella anslaget bör därför tillföras den s.k. förstärkningsresursen.

En bättre samverkan mellan skolbarnsomsorg och skola

Regeringen föreslår en målsättning som innebär att alla elever som behöver heldagsomsorg skall få detta inom ramen för den obligatoriska och frivilliga skolbarnsomsorgen i kommunen samt att verksamheterna skall växa samman och bilda en helhet. Vidare föreslås att en arbetsgrupp tillsätts med uppgift att påskynda utvecklingen i föreslagen inriktning.

Vår utgångspunkt är i detta sammanhang, liksom i övrigt, att öppna möjligheter för största möjliga valfrihet och inflytande för den enskilde. Barn och föräldrar måste kunna välja den form av skolbarnsomsorg som är bäst i varje enskilt fall. Detta kräver många olika former av skolbarnsomsorg. Familjedaghemmen spelar en stor roll i skolbarnsomsorgen och kommer även i framtiden att göra detta.

Det är viktigt att slå fast att skolbarnsomsorgen ej får bli "en andra skola".

Barn har behov av avkoppling, vila och lugn och ro för att förbereda sig för skolans arbete. Skolan och skolbarnsomsorgen skall även i fortsättningen ha skilda målsättningar och innehåll. Regeringens förslag kan leda till att all skolbarnsomsorg ges på institution.

Mot. 1988/89
Ub4

Mot denna bakgrund kan vi inte biträda regeringens förslag om skolbarnsomsorg och arbetsgrupp för dessa frågor.

Alternativkurserna

Regeringen föreslår att betyg inte skall ges separata i alternativkurserna på grundskolans högstadium. För allmän resp. särskild kurs gäller nu en och samma kursplan. Detta har möjliggjorts genom allmänt formulerade och föga förpliktande målformuleringar. Skillnaden mellan kurserna består i att de bedrivs i olika tempo och att de behandlar olika mycket stoff. Däremot har betyg utfärdats i allmän resp. särskild kurs var för sig.

Regeringen föreslår nu att betygen sätts i en referensgrupp, vilket med dagens betygssystem och allmänt hållna mål är fullt möjligt. Eftersom alla elever i ett sådant system kommer att jämföras med varandra blir resultatet sannolikt att merparten väljer en och samma kurs, vilket i sin tur leder till att ambition och studietakt måste sänkas. Det drabbar såväl mer intresserade elever, som inte kan få sina ambitioner tillfredsställda, som de elever som behöver längre tid för att inhämta ämnets grunder. En sådan utveckling är enligt vår mening inte acceptabel.

Vi förordar dessutom att särskilda krav på förkunskaper måste gälla för de olika gymnasielinjerna. Detta skall också kunna innefatta krav på betyg från särskild kurs. Att inte ställa tydliga krav är ett svek mot elever som kan lockas att välja studievägar som de inte har förutsättning att klara.

I avvaktan på att det av oss förordade kursrelaterade betygssystemet införs bör därför betyg i alternativkurserna även fortsättningsvis sättas i två separata referensgrupper.

Specialpedagogik i skola och lärarutbildning

Vi har tidigare motsatt oss genomförandet av den nya grundskolläroverbyggnaden. Enligt vår mening ger den nya utbildningen inte de kunskaper som krävs i framtidens skola. Vi anser dock att det är en riktig tanke att ge alla lärare kunskaper om specialpedagogik.

Det nu framlagda förslaget är en konsekvens av de beslut riksdagen tidigare fattat om ny utbildning för grundskollärare.

I förslaget till påbyggnadsutbildning saknas en gruppering med inriktning mot elever med tal- och språksvårigheter. Denna typ av problem kan hos berörda elever yttra sig på många olika sätt, och det är viktigt att problemen diagnostiseras korrekt. För detta fordras speciell kompetens som kräver adekvat utbildning.

Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett kompletterande förslag rörande utbildning för lärare för elever med tal- och språksvårigheter. En sådan utbildning bör omfatta 60 poäng.

Regeringen anför i propositionen att en bestämmelse om gåvoläromedel åter skall införas i skolförordningen. Denna bestämmelse tog den socialdemokratiska regeringen själv bort så sent som den 1 juli 1986.

Enligt vår mening måste skolan präglas av en grundsyn som gör att goda kunskaper och färdigheter eftersträvas. Som kunskapskälla är boken för de allra flesta oöverträffad. En bok kan bli ett mycket personligt redskap med understrykningar och minnesanteckningar, som gör att man har glädje av den även efter avslutad skolgång.

Alla beslutsnivåer borde ha ett ansvar för utveckling av den kunskapssyn som främjar en god inläring, där tillgång till böcker är en grundläggande förutsättning. För oss är det en självklarhet att alla elever skall ha egna böcker i de centrala ämnena och momenten. Vi beklagar att socialdemokraterna, åtminstone inte tidigare, delat denna vår uppfattning.

Att dagens elever inte har egna böcker i tillräcklig omfattning kan emellertid ses i skenet av flera förhållanden:

- Det enorma läroboksslöseriet på 1960-talet och början på 70-talet.
- När den kommunala ekonomin stramades åt drogs anslagen för läromedel ner, vilket kunde ske eftersom skolan saknar en genomtänkt kunskapssyn med distinkta krav på vad skolan skall lära ut. Kravet på egna böcker var under en tid inte särskilt framträdande.
- Minskad försäljning leder till att förlagen slår ut sina kostnader på mindre upplagor, varför priserna på böcker ökar mer än den allmänna kostnadsutvecklingen.

Vi vill inte införa statliga bidrag eller centrala bestämmelser om hur många eller vilka böcker eleverna skall ha. Vi kan då få tillbaka det stela tänkande som ledde till att böcker levererades oavsett om behov förelåg eller inte. En viss återanvändning av böcker kan ibland vara motiverad. För lärare som tillämpar en speciell pedagogik bör finnas möjligheter att ersätta vissa böcker med annan materiel.

SIL:s granskning av läromedel innebär inte något väsentligt bidrag för läromedlens utveckling. Vi behöver en flora av olika aktuella läromedel. Propositionens exempel på gåvoboksstandard kan komma att påverka produktionen av läromedel på ett negativt sätt. Vi har emellertid självfallet ingenting att invända mot att gåvoläromedelsparagrafen återinförs i skolförordningen. Den borde aldrig ha tagits bort.

De föreslagna arbetsstipendierna för läroboksförfattare utgör ett mycket blygsamt belopp. Vi finner det märkligt att administrationen av dessa stipendier uppenbarligen planeras bli 25 % av hela anslaget. Utvecklingen av kvalitativt högstående läromedel påverkas mer av att skolans huvuduppgift framstår klar och tydlig för alla berörda än av stipendiepengar administrerade av en växande byråkrati.

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kunskapsmålet skall överordnas andra mål i skolarbetet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ämnenas bibehållande på högstadiet,

3. att riksdagen hos regeringen begär en översyn och precisering av grundskolans läroplan,

4. att riksdagen hos regeringen begär ett förslag till elevbaserat statsbidragssystem,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett nytt betygssystem,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om preciserade krav för tillträde till de olika gymnasielinjerna,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en tidigare skolstart,

8. att riksdagen hos regeringen begär att ett utvecklingsarbete snarast igångsätts rörande en tidigareläggning av skolstarten,

9. att riksdagen beslutar att anta de riktlinjer för elevers och föräldrars rätt att välja skola som anges i motionen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökade valmöjligheter på högstadiet,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheter till kompletteringsutbildning,

12. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en ny organisation för utvärdering av skolan,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en decentralisering av ansvar till skolor och lärare,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om principerna för styrning av skolan,

15. att riksdagen avslår regeringens förslag om upprättande av skolplaner,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utökning av de anställda vid skolöverstyrelsen,

17. att riksdagen avslår regeringens förslag om lokal tillsättning av rektorer och studierektorer,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lektorernas betydelse för upprätthållande av kvaliteten i undervisningen,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om föräldrarnas möjligheter till medinflytande på gymnasiet,

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om särskilda medel för utveckling av högstadiet,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om valfrihet i omsorgen av skolbarn,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en arbetsgrupp med uppgift att verka för en integration av skolbarnsomsorgen,

23. att riksdagen avslår regeringens förslag att ge betyg i endast en referensgrupp för elever som valt allmän och särskild kurs,

24. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ny utbildning om 60 poäng för lärare med inriktning på elever med tal- och språksvårigheter,

25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regeringens förslag om inrättande av stipendier för läromedelsförfattare.

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av läromedel i skolarbetet.

Stockholm den 18 oktober 1988

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Görel Bohlin (m)

Rolf Dahlberg (m)

Gunnar Hökmark (m)

Arne Andersson

i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Bo Lundgren (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Gullan Lindblad (m)

Sonja Rembo (m)

